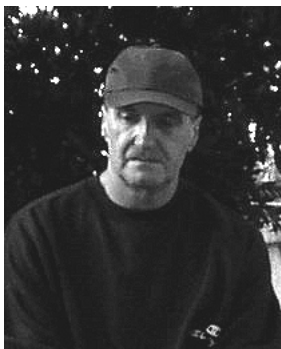

ROBERT MARIĆ

Satira je dvorska luda koja je pametnija od vladara

Hrvatski pisac Robert Marić (1958.) humorističke tekstove i aforizme objavljuje već tridesetak godina. Redovne kolumne imao je u „Slobodnoj Dalmaciji“ i u „Večernjem listu“. Autor je knjige proze *Ludi šetači*, romana *Dnevnik očajnika*, *Bez kolesterola*, *Praznine*, *El dotores*, knjige za djecu *Dalmatinko*, zbirke aforizama *Ateist sam*, *Bog mi je svjedok* te *Novog dnevnika očajnika* (audio CD izabranih humorističkih zapisa objavljivanih na Radio Splitu koje govori glumac HNK Split Ilija Zovko). Autor je jednočinke *Kad proplaču kurje oči* (izvodi je Kazališna grupa Marijani iz Ploča), radio drama *Kitili smo tetu Jelku*,

Povratak Dioklecijana, monodrame *Zona očajnika*. Osamnaest godina je glavni urednik satiričnog godišnjaka »Maškadur«, a uređuje niz humorističkih glasila (»Berekin«, »Rašpa«, »Predah«). Dobitnik je brojnih priznanja za satiru na Raosovim danima, Festivalu humora i satire u Slavonskom Brodu. Bavi se i umjetničkom fotografijom. Samostalne izložbe umjetničke fotografije imao u Splitu, Dubrovniku i Bruxellesu.

Vaša knjiga *Bez kolesterola* je zbirka crnohumornih zapisa o urbanom životu na rubu egzistencije. Kako je nastajala ova knjiga?

Ma ta knjiga i nije baš posve crnohumorna, ima tu i «bijelog» humora. A urbani život na rubu egzistencije, vidite, to je neki naš fenomen još neviđen i nečuvan. Ovo sad govorim nevezano za knjigu o kojoj me pitate. Evo Vam najsvježiji primjer od jučer – bio sam u jednom od ovih velikih prodajnih centara koji niču kao gljive poslije kisele kiše i kupuju se plazma televizori, ne može momak odoljeti iznositi, kupuje se sva tehnika, ne baš jeftina, kupuje se hrana, piće... nema što se ne kupuje, krcaju se kolica. Parking, ogroman parking je prepun, nema mjesta ni u koje doba dana, a ja sam bio pred zatvaranje. Pa se pitam, a nitko mi ne daje odgovor, kako to uspijevaju svi ti ljudi na rubu egzistencije, kako još uz to uspiju kupiti i novi automobil? Eto, to je taj naš čovjek, ne samo urbani, već i ruralni kojega je sve manje, na rubu egzistencije, ali barem gledajući «izvana», ništa mu ne fali – osim plaće.

A moja knjiga *Bez kolesterola* nastala je od zbirke humorističkih kolumni koje sam iz subote u subotu objavljivao u „Slobodnoj Dalmaciji“, najprije kao *Dnevnik Očajnika* (ta knjiga je i prethodila *Kolesterolu*), a kasnije pod još nekim naslovima 16 godina, da bi me jednog dana iz čista mira doslovce izbacili, a kako bi došli mladi i podobni kadrovi, bez duha i talenta, no netko je odnekud naredio da dođu i zamijene me, pa su eto došli i još pišu. Sedam dana nakon toga izbačen sam i iz „Večernjeg lista“, u kojemu sam nekih 5-6 godina također ispisivao redovite satirične kolumne, a nekako u to vrijeme sam izbačen i s Radio Splita, gdje sam također redovito ispisivao kolumne koje je

svake nedjelje govorio glumac HNK Ilija Zovko. Odjednom sam nestao. Istina, ne mogu kazati da nisam bio u nekoj vrsti šoka, nevjerice ili tako nečega. A zanimljivo je da se sve to dogodilo kad je SDP došao na vlast. I sad, tko poznaje moje pisanje, moja razmišljanja, dakako da neće vjerovati jer možda sam, uvjetno rečeno, ipak uvijek bio bliži nekakvoj ljevici. Pa u „Berekinu“, čak i u samoj „Slobodnoj Dalmaciji“, kad je bilo najgušće, kad je bila najdesnija od desnih, izrugivao sam se sa svima na vlasti, čak i s Tuđmanom, i nitko ništa. Jednom sam pošteno bocnuo i Josipa Jovića dok je bio glavni urednik „Slobodne“ – i ni on ništa. Samo se osmijehnuo u hodniku kad me vidio. Možda sad ovo djeluje kao samohvala, ali znam sigurno da je bilo puno ljudi koji su čitali moje tekstove i smijali se. A zašto su me izbacili kad je došla nova vlast, i to baš iz svih medija, teško je sad o tome. Došli su neki novi ljudi, po meni dosta kruti, doveli svoje rođake i nećake, trebalo je od njih napraviti novinske zvijezde, književnike. Izdavale su im se i knjige, izdaju i danas. Ali o njima neću, ja znam što sam napravio i zadovoljan sam.

E, samo da nadodam, *Bez kolesterola* je nadopunjena i još jednim brojem neobjavljenih epizoda. Ta knjiga je, što mi je opet drago, čitana ovdje, ali i u Srbiji, BiH, Crnoj Gori, Francuskoj, Kanadi... Jako je dobro primljena kod naših ljudi, dakako, i njezin humor, kao i svaki drugi, ne mogu svi skužiti, ali većini sjedne. A možete li zamisliti gdje se najmanje prodala? Ma, hajde, znate ono da je Isus najslabije liječio upravo u svome rodnom Nazaretu.

Ima još jedna zanimljivost vezana za ovu knjigu, a tu sam očito i ja sam kriv. U nekim knjižarama je *Bez kolesterola* smještena među medicinske knjige ili priručnike za mršavljenje i slično. A bilo je i ljudi koji je nisu htjeli ni otvoriti i rekli bi trgovačkom putniku da im je dosta bolesti, neka im da nešto humora. Eto, naslov nije baš, čini se, najsretniji, iako sam ga s razlogom dao, pa kad se još spoji i ilustracija na kojoj (nesretna ilustracija na koju nisam trebao pristati, ali takve su bile okolnosti, bilo je jako malo vremena, no neću sad o tome), dakle na kojoj crni, elegantni košarkaš baca hot dog u koš, nije za zamjeriti ljudima što odmah pomisle kako je to knjiga o zdravlju. No, to je – zdrava knjiga, pa može i među medicinske.

Jesu li Očajnik i njegova obitelj (žena Zakonita, sinovi Blesi i Papan), junaci knjige *Bez kolesterola*, sa svim svojim dogodovštinama tipična hrvatska obitelj tranzicijskog doba?

Ne, obitelj Očajnik je «pretjerana», prekarikirana da bi odgovarala stvarnom životu, iako u nekim drugim svojim slojevima, tko ih uspije vidjeti, ipak oslikava i sav jad i nemoral društva, ali ne bih rekao da je to nešto specifično samo za hrvatsku obitelj, niti u tranziciji, niti prije toga. To je jedna, kako što rekoh, malo prenaplašena slika, da bi se dobio što humorniji rezultat, propale srednje klase koja je došla na dno, pala na dno i ne znajući kako i kada, samo se našla tu zahvaljujući finim kriminalcima, kojima je, u isto vrijeme dok je padala na dno, klicala: Živio!

Ova knjiga je dieplom napisana iz pozicije malog čovjeka kojeg lomi sustav i sve poremećene vrijednosti oko njega. Je li Vam netko zamjerio na toj da kažemo zdravoj pameti skrivenoj iza smijeha?

Ne. Meni osobno nitko nikada nije rekao nešto loše o toj knjizi, dapače uvijek samo sve najbolje. Možda mi je rečeno na drugi način, onim istjerivanjima, ali i

zatvaranjem još nekih vrata, onako diskretno, opet sve u fino. Znete već kako to ide.

Evo ispada da se samo jadam, ali ni najmanje se ne jadam. Čak mislim da nisam udaljen iz „Slobodne“ iz političkih razloga, već, mislim da sam to spomenuo, jer je trebalo napraviti mjesta za nesposobnu rodbinu, zetove i ostale, a ja sam im smetao, ne mogu ih eksponirati pokraj mene. Čak se prije izbacivanja do moje kolumne stavljala novopridošla, nadobudna kolumna koja je bila (pokušala biti) indigo kopija moje, pa je to bilo više no smiješno. I sad je taj momak visoko pozicioniran u „Slobodnoj“, u HND-u i tko će ga sve znati. Da smiješno!

I nije on sam, daleko od toga, ima humorista, kolumnista, novinara... Ima ih doista svakakvih, ne govorim to iz nekog jala, ali doista ima ljudi koji ne znaju ni pošten naslov dati tekstu, a da ne govorimo složiti dobar tekst. Ali što ćemo, tako je već godinama i baš ta neselektivna, nefiltrirana poplava nedarovitih, polupismenih kao da ide ruku pod ruku s općim nemoralom, površnošću razmišljanja i ponašanja.

Vaš roman *Praznine* napisan je u obliku psihoterapijskog bolesničkog dnevnika. Zašto?

Praznine su moja najdraža knjiga i mislim da ih još bude stotinu, to će i ostati. Taj roman sam, dakako u razmacima, kao što sam tamo i naveo, pisao deset godina. To je svojevrsan nastavak *Ludih šetača*, samo po meni daleko zreliji i «jači». Kroz taj roman sam izbacio puno krvi i nečistoće iz sebe, ali isto tako pišući ga i naučio puno o životu i oko života. Može zvučati čudno, ali tako je. I o pisanju samom sam najviše naučio kroz taj roman, zato mi je tako prirastao srcu. Mislio sam da ga nikada nitko neće objaviti jer je nekomercijalan i težak i takav kakav već jest, ali već za par mjeseci je objavljen zahvaljujući, moram ga spomenuti, Dražanu Gunjači i njegovoj kući Libro.

I njega i *Kolesterol* otkupilo je Ministarstvo kulture.

Mada vidim da većina kritičara i čitatelja zaključuje kako je pisan u obliku psihoterapijskog dnevnika, mislim da to nije potpuno točno i da je to samo najpovršniji sloj romana koji prvi upada u oči, čak mi nije posebno drago da se tako misli o *Prazninama*, ali ja na to ne mogu utjecati.

Mislim da je struktura ovog romana puno složenija, no ja nisam «kompetentan» da ocjenjujem svoj roman i govorim o njemu na ovaj način.

Drago mi je da su izišli osvrta na *Praznine* u „Vjesniku“ i „Vijencu“, a čak mislim da u jednu od ovih novina nisam ni poslao knjigu. Nisam nikoga molio, hvatao, lovio, mitio i zato mi je drago da su se ljudi sjetili uzeti, pročitati roman i napisati lijepe osvrte, unatoč svemu.

***Praznine* otvaraju veliko pitanje smisla ljudske egzistencije. Zbog čega ste nihilist?**

Ne, nisam nihilist. Nisam ništa po definiciji. Možda me tako ljudi doživljavaju i ne zamjeram im, no mislim da je jako tanka crta između nihilizma i hedonizma, da hedonizam zapravo proizlazi na neki način iz nihilističkih shvaćanja – kad shvatiš da ništa nema smisla, onda najbolje udri po guštima.

Ovo sam rekao ne da kažem da sam hedonist, već da ne volim niti «priznajem» bilo kakva svrstavanja u ovakve ili slične grupacije. Dakako da u

Prazninama ima elemenata nihilizma, ali ima i još puno drugih stvari koje čak i veličaju život. Pa, pogledajte sam kraj romana.

Čini se da svojim knjigama na neki način pokušavate objelodaniti licemjerje društva, od najnižih do najviših razina. Koliko sam u pravu?

He, evo Vas sad opet moram na neki način demantirati. Najprije, koji su to najniži, a koji najviši slojevi društva? Ja tako ne gledam na društvo, na čovjeka, na svijet. Tko kaže da netko na «najvišoj razini» nije niže od nekoga «na najnižoj razini»? Ma, razumijem ja Vas, govorite u društvenom smislu, ali svejedno, opet kažem, ja ne priznajem taj i takav društveni smisao. To je igra za malu djecu, sve te karijere, moći, uspjesi, neuspjesi... Meni je to smiješno, smiješno mi je koliko se svi ti ne-moćnici trvu da budu još moćniji, pa ti jadni karijeristi, što samo oni trpe i koga trpe, a sutra će biti mrtvaci. Evo, ova rečenica će Vam moći poslužiti kao argument za moj nihilizam, ali opet kažem, nisam nihilist, nisam hedonist, nisam nikakav ...ist.

Nije mi cilj, barem ne primarni, a niti svjesni, objelodanjanje licemjerja, to se valjda pojavljuje kao usputni sadržaj mogega pisanja. Jer, ono što radim je – gledam kroz svoj prozor, ne onaj kućni, ovaj moj, imam svoj prozor s kojega gledam svijet, ljude, život, smrt, svu tu komediju – i to bilježim, a rezultat je to što vidite.

Aforizam, humor, satira. Sve su to sredstva kojima se na oštar način kritiziraju negativne pojave u društvu. S koliko efekta?

Pa, ako vas nakon ovoliko godina poizbacuju, ako vam uzmu kruh tu i tamo još gdje ste ga dobivali, onda je očito da ima efekta. Dakako, Vi očito mislite na onaj drugi efekt, koliko satira, ma kako bitka bila, može utjecati na sve te negativne pojave, može li ih promijeniti, zaustaviti. Ne, ne može ni najmanje. Satira je dvorska luda koja je pametnija od vladara i ruga se vladaru a da on često i ne zna da mu se ruga, ali i kad shvati, ništa se ne mijenja, ništa se ne događa, jer i on se smije, zabavlja se. Ne, satirom možete jedino ublažiti grčeve u želudcu ugnjetavanom čovjeku, koji se tada zanese i prevari iluzijom kako «svim tim lupežima» ipak ima netko nešto reći i neka im, tako im i treba. A oni se smiju na sve to, jer nitko im ništa ne može. Ignorancija je najbolja obrana protiv svakog prozivanja, pa i satiričnog, i to svi znaju. Stoga i ne pišem, da tako kažem, čistu satiru, već je ona uvijek kombinirana s humorom, tako da se čitatelj može nasmijati, a ne samo pročitati britku misao. Barem tako nastojim raditi.

U svom književnom opusu imate i knjigu za djecu *Dalmatinko*. O kakvoj je knjizi riječ? Ima li i tu humora?

Dalmatinko je kratka priča za djecu u stihovima. Ili točnije – pjesma, koju sam napisao u dahu. Ima sve elemente ljubavi prema životu, a posebno životinjama, pa će možda lovcima smetati. Dugo mi je stajala u ladici, a onda sam došao na ideju da napravim slikovnicu, ali da je ilustriraju djeca, što mlađa djeca. Otišao sam u osnovnu školu «Bijaći», koju sam i ja pohađao, dakle najbližu, predložio ravnateljici da djeca prvih i drugih razreda ilustriraju tu pričicu, ona se složila, pa se to malo otešlo, ali onda je krenulo, konzultirao sam se s učiteljicama i nastavnicom likovnog, rekao kako sam to zamislio, i djeca su to sjajno odradila. To je nešto posve drugo od slikovnica koje ilustriraju odrasli profesionalci, osjeti se nevinna i neiskvarena energija djece

koja su to doživljavala, koja su prolazila kroz tu pustolovinu psa Dalmatinka. Nisam znao, jer je to bio jedan mali eksperiment, a sličnih spoznaja nisam imao, kako će druga djeca koja to budu čitala i gledala dječje crteže primiti. I doista, rezultat je bio iznad očekivanja, djeca su osjetila dječji crtež, ušla su u priču baš kao i ona djeca koja su to ilustrirala. Učiteljice su me izvještavale o iskustvima s djecom i bile su prezadovoljne, a meni je doista to bilo više nego veselje.

Žao mi je što je tiskano samo 1.000 primjeraka, pomogla je „Školska knjiga“, i što je ta slikovnica doslovno nestala, a mogla se tiskati u još 10.000 komada i sve bi se to prodalo, ali ja tu opet nisam mogao ništa, jer oni koji su se time bavili očito su negdje nešto propustili, ili tko zna što. Mislim da su opet nekakve privatne netrpeljivosti tu bile presudne i «ugasile» tu lijepu slikovnicu, a bili su u planu čak i nastavci. Ma, zamislite samo ovo, ja dođem nekoliko mjeseci ili više nakon objavljivanja *Dalmatinka* u ispostavu gradske knjižnice, a koja je nekih 50 metara udaljena od škole «Bijaći», i pitam imaju li *Dalmatinka*, a oni ne znaju, ne znaju što je to, prvi put čuju. Ja im kažem o čemu se radi, a oni pojma nemaju da je ta slikovnica izašla. Eto Vam malo Kafke kojega ja doživljam na svakom koraku. I ne pitajte me za odgovor. Ne znam ga.

Kaže se da humor liječi. Kako Vi vidite ulogu humora danas? Ima li smisla pisati humor i satiru, jer ipak su se vremena promijenila, manje se vremena posvećuje čitanju.

Smisla uvijek ima pisati, stvarati, ako zbog ničega drugog a ono zbog samog čina stvaranja, koji oslobađa, obogaćuje, jača. A doista ponekad imam dojam ne da se manje čita, nego da se uopće ne čita, mislim onako «klasično». Danas su u modi blogovi, ljudi pišu svoje jade, pa se, čujem, to dosta čita, komentira se, a i drugi siteovi dopuštaju komentiranje, tako da se čini da sve što nije interaktivno umire. No, to je samo privid, znam dobro da se još čita, možda čak i ne toliko manje, jer svi ovi drugi, bez omalovažavanja, da me se pogrešno ne shvati, svi ovi ostali, interaktivni konzumenti blogova i siteova, a pogotovo televizije, većina njih ionako nikada ne bi bila neka čitalačka publika, tako da i u tom pogledu itekako ima smisla pisati. Čitatelja će uvijek biti, uvijek će se naći određen broj ljudi do kojih će doći ono što napišete, a jedino je sad marketinško pitanje koliko, kako ste se «snašli» unutar čitave te prodaj-kupi mašinerije. No, Bogu hvala, to me nikada nije zamaralo i po tom sam pitanju sretan.

A da je humor ljekovit, to je i medicinski dokazano. Ne samo da jako dobro utječe na psihu, depresiju i slično, već i jača trbušne mišiće i srce ako se smijete.

Dalmacija je poznata po humoru, prepoznatljivom u djelima Miljenka Smoje, Ive Brešana, u novije vrijeme Ante Tomića. Ima li dalmatinski humor svoje specifičnosti?

Na ovo Vam pitanje neću odgovoriti jer bih mogao kod nekih, pa i većine koja vjeruje u specifični dalmatinski humor izazvati sablazan. A ako ćemo iskreno, nisam ni kompetentan za to, jer kad se nabrajaju dalmatinski humoristi u člancima u dalmatinskim novinama, nećete naći moje ime, pa kad se nabrajaju pisci, opet me nećete naći, ni književnici, pa ni kad se organiziraju književna događanja, opet me nećete naći. Zna li da se moje knjige u najvećem

splitskom antikvarijatu ne smiju otkupiti. Vidite da Vam ne mogu odgovoriti na ovo. A čak mi i nije žao zbog toga.

Zašto? Zar ste na nekoj crnoj listi?

Ne znam zašto. Doista ne znam. Bilo je raznih spekulacija mojih prijatelja i ljudi koji poštuju ono što radim, ali da Vam sad počnem navoditi nepotvrđena nagađanja, iako neka imaju prilično čvrsta uporišta, ipak ne bi bilo u redu. Ne mogu ništa tvrditi onako napamet. A tko me je, ako me je, poskidao, stavio na nekakvu crnu listu ili što već, ne zamjeram mu ako jest. Dapače, na jedan način sam mu i zahvalan. Jer, kako vjerujem u nekakvu pravdu, ravnotežu Univerzuma, Boga... nazovite to kako hoćete, tako se i meni nakon svega toga dogodilo bezbroj lijepih stvari.

Vijesti, 12. 8. 2007.